

Nr 348.

Kungl Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till propaganda för bättre deklaramoral; given Stockholms slott den 12 oktober 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 oktober 1945.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler *fråga om anslag till propaganda för bättre deklaramoral* samt anför därvid följande.

I det sakkunnigbetänkande med förslag till skärpt bestraffning av falskdeklaration (SOU 1942:31), som ligger till grund för nu gällande skattestrafflag av den 11 juni 1943, framhölls bland annat, att antalet vid taxeringen gjorda avvikelser från självdeklarationer inom hela riket under åren 1937—1941 uppgingo till omkring 3 000 000. De sakkunniga underströko att naturligtvis icke alla avvikelser från självdeklarationerna vore föranledda av däri lämnade, oriktiga uppgifter. Även om man antog, att allenast var hundra avvikelser föranletts av dylika orsaker, erhöles man emellertid ett antal

av 30 000 åtalbara fall. De sakkunniga erinrade vidare om, att det torde vara en ganska utbredd uppfattning, att lämnandet av oriktiga uppgifter till ledning för taxering vore en tämligen lindrig förseelse och att det vore varken vanhedrande eller moraliskt förkastligt att trotsa hithörande straffbestämmelser.

I samband med behandlingen vid 1943 års riksdag av den proposition (nr 140), genom vilken bl a. förslaget till skattestrafflag framlades för riksdagen, anförde sammansatta bevillnings- och första lagutskottet i sitt utlåtande (nr 1) att det i första hand vore angeläget att söka påverka den allmänna uppfattningen om falskdeklarationsbrotten i den riktning, att dessa i högre grad än för närvarande komme att framstå såsom allvarliga överträdelser av en medborgerlig plikt, och för att åstadkomma en sådan verkan syntes en skärpning av straffhotet för ifrågavarande brott vara erforderlig. Samtidigt som utskottet vitsordade behovet av skärpta straffbestämmelser syntes det utskottet angeläget att framhålla, att ett noggrannare iakttagande av bestämmelserna om deklarationsskyldighet icke kunde vinnas allenast genom straffhot. Oriktiga uppgifter i deklarationer tillkomme nämligen icke alltid i syfte att undandraga skatt utan hade ofta sin grund i uppgiftslämnarens oförmåga att rätt tolka och tillämpa gällande bestämmelser. Enligt utskottets uppfattning vore det av största vikt, att de bestämmelser och anvisningar, som meddelades i anslutning till de olika skatteförfattningarna, vore så tydliga, att det bleve möjligt för envar att utan alltför stora svårigheter riktigt fullgöra sin deklarationsskyldighet. Mycket skulle också vara vunnet därest den skattskyldige utan alltför stora kostnader skulle kunna beredas sakkunnig vägledning vid deklarationsavgivande. Hur detta syfte lämpligen skulle kunna nås borde göras till föremål för närmare undersökning.

Sedan frågan om ytterligare åtgärder i syfte att erhålla fullständigare och mera korrekta uppgifter till ledning för taxering upptagits till behandling inom finansdepartementet, har *allmänna annonsbyrån aktiebolag* i Stockholm i särskilda framställningar, som inkommit till departementet den 7 januari och den 27 september 1945 framlagt förslag till organiserad upplysningsverksamhet i syfte att höja deklarationsmoralen. Vid den senare framställningen har fogats en den 5 september 1945 dagtecknad PM angående deklarationspropaganda.

Allmänna annonsbyrån har i den tidigare skrivelsen framhållit, att både med hänsyn till statsinkomsternas storlek och till samhällssolidariteten — som ytterst berodde på känslan av att bördorna fördelades efter bärkraft och icke, såsom nu ansåges vara fallet, hårdast drabbade arbetare och tjänstemän — deklarationsproblemet vore alltför allvarligt för att icke även utvägen med en organiserad upplysningsverksamhet borde förutsättningslöst undersökas.

I förenämnda promemoria har annonsbyrån framhållit, att ståtsmakterna genom olika åtgärder sökt råda bot på det missförhållande, som låge däri, att stora belopp undandrogas beskattning. Sålunda hade år 1943 taxerings-

väsentet effektiviserats och samma år hade straffen för falskdeklaration — genom tillkomsten av skattestrafflagen — avsevärt skärpts; dessa åtgärder vore dock av den natur, att de trädde i funktion först när den eventuellt brottsliga handlingen begåtts och den felaktiga deklARATIONEN avgivits. Till följd av att de vidtagna åtgärderna för den stora allmänheten vore relativt okända kunde de ej heller »verka genom att vara». En deklARATIONSPRO-PAGANDA hade just här sin stora uppgift. Om medborgarna i gemen hade bättre klart för sig, vilka maktmedel myndigheterna numera hade i sin hand, kunde det antagas, att en skattskyldig hellre med bibehållen heder betalade sin skatt än betalade både skatt och höga bötesbelopp och därtill skyltade i pressen såsom namngiven brottsling. Propagandan borde därför bygga på att samma drift som finge människan att deklARERA falskt, nämligen vinningslystnaden, borde få henne — upplyst om de stora riskerna — att deklARERA rätt, och att det sålunda ej längre lönade sig att deklARERA falskt. Propagan-dan borde därjämte bygga på de på sitt sätt starka argumenten om samhälls-solidaritetens krav.

I promemorian har härefter diskuterats *propagandans närmarer utformning*, och i detta hänseende har uttalats, att propagandan borde bedrivas efter följande linjer, nämligen genom publicitetsfrämjande åtgärder, riksannonsering i dagliga tidningar samt visning av reklamfilm.

Vad först angår frågan om vidtagande av publicitetsfrämjande åtgärder har i promemorian anförts, att en fortlöpande bearbetning i press och radio av den allmänna opinionen vore ett nödvändigt förarbete innan en riks-omfattande annonsering sattes i gång. De publicitetsfrämjande åtgärderna vore emellertid av den natur, att de ej kunde fastlåsas i en stel plan utan måste smidigt improviseras med användande av de åtgärder, som vid varje tillfälle vore de mest lämpliga.

Beträffande förslaget om riksannonsering i dagliga tidningar har i promemorian föreslagits, att fem olika annonser skulle införas i 181 dagstidningar med en sammanlagd upplaga av omkring 2,9 miljoner exemplar. Annonserna borde införas vid fem olika tillfällen under förslagsvis januari och första delen av februari 1946. Storleken av de särskilda annonserna kunde lämpligen variera mellan fyrspaltiga annonser med 330 millimeters höjd i de större tidningarna och tvåspaltiga annonser med en höjd av 200 millimeter i de minsta tidningarna.

Vad angår propaganda genom reklamfilm föreslås i promemorian, att en reklamfilm visas under en veckas tid på cirka 240 biografer.

I fråga om *kostnaderna för propagandan* har i promemorian anförts, att dessa kostnader förslagsvis kunde beräknas till följande belopp, nämligen för publicitetsfrämjande åtgärder till 10 000 kronor, för riksannonsering i 181 dagstidningar till 101 507 kronor 42 öre samt för reklamfilm till 18 460 kronor eller alltså till sammanlagt 129 967 kronor 42 öre.

Vid promemorian funnos fogade *dels* tre bilagor med specificerade uppgifter rörande kostnaderna för ifrågavarande propaganda, i vilka bilagor jämväl förtecknats de tidningar i vilka riksannonseringen skulle ske, *dels* ock fem skisser avsedda att användas vid denna annonsering.

Sedan de av allmänna annonsbyrån ingivna handlingarna den 27 september 1945 remitterats till statens upplysningsbyrå för yttrande, har *statens priskontrollnämnd* den 10 oktober 1945 — under hänvisning till att upplysningsbyrån dåmera lydde under nämnden — till finansdepartementet inkommit med yttrande i ärendet.

I detta yttrande har nämnden till en början uttalat, att det syntes vara allmänt erkänt, att en disproportion föreläge mellan medborgarnas verkliga inkomster och de till beskattning upptagna inkomsterna beroende på oriktiga, ofullständiga eller eljest vilseledande deklARATIONER. Nämnden har därjämte framhållit, att då hos den stora allmänheten de skärpta straffbestämmelserna i skattestrafflagen alltjämt vore otillräckligt kända, borde för deklARATIONERNA tydligare än vad hittills skett klargöras den allvarliga innebörden av dessa straffbestämmelser.

Nämnden har vidare anfört.

Med beaktande av de stora belopp det här utan tvivel rör sig om för såväl staten som kommunerna, anser nämnden det vara motiverat, att det göres ett försök med en direkt till allmänheten riktad propaganda för en bättre deklARATIONSMORAL. Denna propaganda bör klargöra den bristande solidaritet mot samhället och övriga medborgare, vartill den gör sig skyldig, som avsiktligt lämnar oriktiga uppgifter i sin deklARATION. Vidare bör framhållas, vilka risker i form av höga böter och i svårare fall fängelse eller straffarbete vederbörande utsätter sig för. Slutligen bör även upplysas att den, som lämnat oriktig uppgift i sin deklARATION, slipper böter för den händelse rättelse göres frivilligt.

Då propagandan måste koncentreras till tiden för deklARATIONERNAS uppsättande, är det effektivaste medlet annonser och publicitet i dagspressen. Denna propaganda bör även i lämplig form understödjas i radio. Vidare bör en affisch sättas upp i de av allmänheten flitigt frekventerade väntrum och expeditjonslokaler, som tillhöra post, telegraf och järnväg, samt i deklARATIONSBYRÅER. Formerna för filmens medverkan bör göras till föremål för närmare överväganden i syfte att nå största möjliga effektivitet.

I enlighet härmed har nämnden tillstyrkt, att försök gjordes med en propaganda för bättre deklARATIONSMORAL. Beträffande de ingivna förslagen till annonser har nämnden uttalat, att dessa förslag behövde omarbetas i vissa delar.

*Departements-
chefen.*

Såsom tidigare i olika sammanhang framhållits undandragas såväl inkomster som förmögenhetstillgångar i betydande omfattning från beskattning, vilket möjliggöres antingen genom att oriktiga uppgifter om inkomst och förmögenhet lämnas i deklARATIONERNA eller genom att deklARATIONER ÖVERHUVUD taget icke avgivs.

För statsmakterna har det självfallet framstått som en angelägen uppgift att åstadkomma en ändring i dessa missförhållanden. I sådant syfte ha olika utvägar gjorts till föremål för närmare undersökningar, och flera betydelsefulla åtgärder i förevarande hänseende ha redan vidtagits av statsmakterna. Sålunda har genom beslut vid 1943 års riksdag taxeringsorganisationen utbyggt och straffen för lämnandet av oriktiga deklARATIONSUPPGIFTER betydligt skärpts.

icke minst i nuvarande läge med dess skärpta krav på de skattskyldiga bör understrykas, att höjden av den erforderliga beskattningen sammanhäng-er med frågan, i vilken utsträckning de hittills undandolda inkomsterna och förmögenheterna kunna tagas till beskattning. Frågan om ytterligare åtgär-der i syfte att vinna en mera rättvis taxering och beskattning måste därför i dagens läge anses i hög grad aktuell och ingen framkomlig utväg för vinnan-de av det åsyftade resultatet bör lämnas oprövad.

Under de inom finansdepartementet pågående fortlöpande undersökning-arna av olika möjligheter att vinna ett mera tillförlitligt deklaramaterial har genom de förut omnämnda framställningarna från allmänna annonsby-rån särskilt aktualiserats frågan, huruvida en förbättring av deklaramo-ralen kan vinnas genom en organiserad propagandakampanj i detta syfte. Vid bedömandet av denna fråga bör till en början anmärkas, att om det kunde förutsättas, att de oriktiga deklaramaterialen städe lämnades med klart medvetande om gärningens brottslighet och om de konsekvenser, som i händelse av upptäckt äro att emotse, värdet av en propagandakam-panj vore skäligen ringa. Emellertid är det antagligt, att endast en mindre del av de oriktiga deklaramaterialen tillkommit under sådana förhål-landen som nyss nämnts. I stället torde man böra räkna med att undandöl-jandet av inkomster eller förmögenheter i många fall berott på tanklöshet eller okunnighet om gärningens verkliga innebörd och om de påföljder, som enligt den nya lagstiftningen drabba falskdeklaranter.

Med hänsyn till de nu anförda synpunkterna torde det kunna antagas, att en väl upplagd propaganda skulle i sin mån kunna medverka till att deklara-tionsmaterialet bleve fullständigare och mera korrekt än vad hittills varit fallet. Under alla omständigheter torde utsikterna att på denna väg nå ett positivt resultat vara så stora, att ett försök i denna riktning icke bör un-derlåtas.

Framgången för en propaganda av nu ifrågasatt slag är självfallet bero-ende av det sätt på vilket propagandan ordnas och genomföres. Enligt an- nonsbyråns förslag skulle propagandan bedrivas efter tre linjer, nämligen genom publicitetsfrämjande åtgärder, riksannonsering och reklamfilm. En- ligt priskontrollnämnden borde därjämte ifrågakomma uppsättande av af- fischer inomhus i lämpliga lokaler. Med hänsyn till att de av annonsbyrån föreslagna reklammedlen torde vara de för ifrågavarande uppgift tjänligaste, ansluter jag mig för egen del till annonsbyråns förslag.

Vad härefter angår frågan om det närmare innehållet av den föreslagna propagandakampanjen synes denna böra arbeta med i huvudsak två huvud- synpunkter. Å ena sidan torde sålunda böra inskräpas, att den allmänna opi- nionen numera betraktar falskdeklaranten med förakt, eftersom falskdeklara- tion innebär en illojalitet gentemot övriga medborgare. Å andra sidan bör framhållas, att det icke längre »är någon affär» att deklarerera falskt med hänsyn till taxeringsväsendets alltmera ökande effektivitet och de stränga på- följder, som numera drabba falskdeklaranten.

I övrigt torde propagandan böra utformas av fackmän inom reklam- branschen i nära samarbete med finansdepartementet.

Kostnaderna för den nu ifrågasatta propagandan torde i enlighet med de av allmänna annonsbyrån uppgjorda kalkylerna böra beräknas till 130 000 kronor.

Under åberopande av det nu anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Propaganda för bättre deklamationsmoral* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 under sjunde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 130 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Åmark.